... मुमुक्षु सांसारिक गलबल्यापासून सुरक्षित राहूं शकतो ही गोष्ट खरी आहे; तथापि सांसारिक मनुष्यांत राहूनही त्याला स्वतःचा पारमार्थिक उत्कर्ष करून घेतां येण्यासारखा आहे. संसारमग्न मनुष्य आपलें जीवित कसें व्यतीत करीत असतात, स्वतःच्या आचरणाचे दुष्परीणाम कसे भोगीत असतात, त्यांचें स्वतःशीं निरीक्षण करीत गेल्यास मुमुक्षूला दृढ वैराग्य प्राप्त होऊन तो मोक्षमार्ग आक्रमण करूं लागतो.

ज्या वेळीं मन विषयाकडे झुकत असेल, त्या वेळीं त्याला प्रश्न करावा, "काय, विषयभोग न घेतल्यानें माझा नाश होईल की जबर नुकसान होईल?" असा प्रश्न करीत गेल्यावर बुद्धींत जागृति होईल कीं, "नाहीं, विषयसेवनाविना मीं जशाचा तसाच राहूं शकेन, माझी कांहींच हानि होणार नाहीं; उलट शरीरस्वास्थ्य चांगलें राहून दैनिक कर्तव्यें चांगल्या रीतीनें पार पाडतां येतील, आणि आरोग्ययुक्त आयुष्याचा आनंद मला मिळू शकेल." अशा भावनांत गुंतविलेलें मन विषयवासनांवर बराच मोठा विजय प्राप्त करूं शकतें.

जीव शुभ कर्मे आचरीत राहिल्यास तीच पुढील आयुष्यांत शुभकर्मपरायण वृत्ति उत्पन्न करील असतात, आणि अशुभकर्में दूषित वृत्तींना जन्म देत असतात. म्हणून आत्मकल्याणाची अभिलाषा करणाऱ्या पुरुषानें नेहमीं शुभवृत्तींत राहण्याचा उद्योग केला पाहिजे; नाहीं तर आगामी परमार्थ-युद्धांत जबरदस्त बाधा उत्पन्न होतील.

कित्येक लोक इतक्यावर संतोष मानून घेत असतात कीं, आपला वर्तमान-जीवन-व्यवहार निष्कलंक आहे, आपण कोणाचा छळ करीत नाहीं, नेहमी सन्मार्गानें चालत असतों, ह्याकरितां भगवद्भजनादि कृत्यांमध्यें वेळ खर्च करण्याचें कांहीं कारण नाहीं. असा संतोष मानून घेण्यांत एक मोठी चूक होत असते. भगवद्भजन-आराधन इत्यादि आचरण्यानें पुढील आयुष्यांत जीवाच्या होणाऱ्या परम कल्याणाला तो मुकत असतो. मनुष्यमात्रानें जाणलें पाहिजे कीं, विद्यमान जन्मामध्यें आपल्यांत जी सत्प्रवृत्ति दिसते, तो पूर्व जन्मांतील सत्कर्मांचा प्रभाव आहे. तो प्रभाव नष्ट झाल्यावर आसुरी वृत्ति उत्पन्न होणें स्वाभाविक होत असतें. यासाठीं प्रत्येक मनुष्यानें—मग तो दिव्य वृत्तींनीं पूर्ण कां असेना—निरन्तर भगवद्भजन करणें अवश्य आहे.

पुष्कळ लोक असे असलेले दिसतात कीं, ज्यांच्या आयुष्याचा पूर्वभाग विषयभोग इत्यादींत खर्च झालेला असतो. उत्तर आयुष्यांत झाल्या गोष्टीबद्दल त्यांना पश्चात्ताप होत असतो, व त्यामुळें त्यांना ऊर्वरित आयुष्य भगवद्भजनांत घालविण्याची इच्छा उत्पन्न होते; परंतु आजवर तसें न केल्यामुळें—लज्जावश होऊन—लोक आपली थट्टा करतील, म्हणून भजनपराङ्मुख होत असतात. ह्या समजुतींचे मनुष्य मोठा मूर्खपणा करीत असतात. परमार्थसाधनांत लाज बाळगणें हा मोठाच दोष आहे; तो आपल्या मानवजीवनाची मोठी हानि करतो व पूर्वीच्या दुष्कर्मांमुळें अधोगतीला प्राप्त होत असतो.

पुनर्जन्मसिद्धि

आपल्या सनातन वैदिक धर्मांत जीवाला पुनर्जन्म असल्याचा सिद्धांत सर्वमान्य आहे. त्रिकालज्ञ योगप्रभावी ऋषींनीं फार प्राचीन काळीं ह्या सिद्धान्ताची घोषणा केली आहे. उपनिषदादि धर्मग्रंथांतून पुनर्जन्मासंबंधीं फार सूक्ष्म रीतीनें निर्णय केलेला आहे. मरणसमयीं स्थूल देहांतून

काय निघून जातें आणि कोठें जातें, तसेंच मातेच्या उदरीं जीव असतांना किंवा त्याच्या जननसमयीं त्यांत काय येऊन प्रवेश करतें. हें जाणणें अत्यंत महत्त्वाचें असून फार गूढ आहे. ऋग्वेदाच्या आठव्या अष्टकांतील " यत्ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम०, यत्ते दिवं यत्पृथिवीं०" इत्यादि मंत्रावरून त्याचा निर्णय होतो. वैदिक धर्माशिवाय इतर धर्म-ग्रंथांमध्यें पुनर्जन्मासंबंधीं मीमांसा केलेली दिसत नाहीं. किंबहुना त्या धर्मपंथांना पुनर्जन्म मान्य नाहीं असेंच दिसून येतें. अलीकडे स्पिरिच्युॲलिझम्, मेस्मेरिझम् अशा शास्त्रांचा पाश्चात्यांनीं शोध लावल्यामुळें, आतां तत्र तिकडील कांहीं लोक पुनर्जन्म मानूं लागले आहेत. आपल्या देशांत पुनर्जन्माची सिद्धता पटविणारीं अशीं प्रत्यक्ष व संशयातीत उदाहरणें प्रसंगवशात् गेल्या कांहीं वर्षांत आढळून आलीं असून, पूर्वीं निरनिराळ्या ठिकाणीं तीं प्रसिद्धही झालीं आहेत. त्यांतील कांहीं श्रीसाईलीलेच्या वाचकांसाठीं पुढें देतों.

(१) आठ-नऊ वर्षांपूर्वीची गोष्ट. *विना-इटावा नांवाच्या गांवीं **प्यारे काछी** नांवाचा शेतकरी (कुणबी) राहत होता. त्याचे (१) मरदन, (२) कलुआ, आणि (३) हल्का या नांवाचे तीन पुत्र आज हयात असून, ते भाजी-पाला विकून आपला उदरनिर्वाह करीत आहेत. त्यांचा बाप प्यारे काछी आजारी पडून निवर्तला. त्यानें खुरई नांवाच्या तहसिलीच्या गांवीं **जानकी असाटी** ह्या वैश्य जातीच्या गृहस्थाच्या घरीं पुत्ररूपानें जन्म घेतला. भगवत्कृपेनें जानकी असाटीच्या घरीं संतति आणि संपत्ति वैपुल्यानें वास करीत आहेत. हे वैश्य गृहस्थ नैष्ठिक वैष्णव असून, प्रतिवर्षीं अन्नसंतर्पणादि धार्मिक कृत्यांत बराच खर्च करीत असतात. त्यांनीं या नव्या मुलाचें **बालमुकुंद** असें नांव ठेविलें. हा मुलगा साधारण बोलूं लागल्यावर, फार करून " कलुआ " व "हल्का "

---

* सेंट्रल इन्डियामधील जी. आय. पी. रेल्वे जंक्शनचा गांव.

ह्यांचीं नावें घेऊन आपल्या पूर्वजन्मींच्या घराची आठवण काढूं लागला. त्यावरून घरांतील मंडळीला व ज्यांनीं हीं माहिती ऐकिली होती, त्या बाहेरच्या मंडळीला यांतील सत्य समजून घेण्याची इच्छा उत्पन्न झाली. एके दिवशीं जानकी असाटी कांहीं मंडळीसहित त्या मुलाला घेऊन बिना-इटावा गांवीं गेला. मुलगा गांववस्तींत आल्यावर थेट आपल्या (पूर्व-जन्मींच्या) घरीं धांवत गेला. बाप व इतर लोक बरोबरच होते. बापानें बालमुकुंदास सांगितलें कीं, " आपल्या मुलांना हाक मारून बोलाव. " तो मुलगा मरदन, कलुआ, हल्का हीं नावें जोरजोरानें उच्चारूं लागला. तें ऐकून घरांतील स्त्रियाही बाहेर आल्या. त्यांना पाहून मुलगा फार आनंदित झाला. त्या घरांत एका जागीं त्यानें (पूर्वजन्मीं) कांहीं द्रव्य पुरून ठेविलें होतें, ती जागा त्या स्त्रियांना दाखवून सांगितलें कीं, ह्या ठिकाणीं मीं गाडून ठेविलेलें द्रव्य आहे तें काढून घ्या व आपल्या घर-संसाराला खर्च करा.

प्यारे काछी जातीचा कुणबी असूनही स्वभावानें विनयशील व सरल वृत्तीचा गृहस्थ होता; तो आमरणान्त सर्वांशीं मित्रभावानें वागला. आपल्या निढळाच्या घामानें कमाई करून त्यानें आपल्या कुटुंबाचें पालन-पोषण केलें होतें. अशा सत्त्वशील मनुष्याला सुसंपन्न अशा एका नैष्ठिक वैष्णव कुलांत पुढील जन्म प्राप्त झाला; त्यावरून शुभ कर्माचरणी मनुष्याला उत्तरोत्तर उच्च गति प्राप्त होते, ही गोष्ट सिद्ध होते; आणि अशुभ कर्माचरणी मनुष्याला त्याच्या उलट, म्हणजे नीच स्थिति व गति प्राप्त होईल हें निराळें सांगावयास नकोच. आतां बालमुकुंद पूर्वजन्मींची स्मृति विसरून गेला आहे.

(२) खुरई तहसीलमधील लाखनखेरा नांवाच्या गांवीं धारुसिंह नांवाचा एक किसान (कुणबी) राहतो. त्याला एक मुलगा झाला, तेव्हां त्याच्या जांघेंत एक फोड दिसूं लागला. मुलाला त्यापासून वेदना होऊं

लागल्यावरून त्याच गांवचे भवानी नेमा या देशी वैद्यांकडून मलम आणून त्यावर लावूं लागले. थोडया दिवसांनीं मुलाला त्यापासून आराम वाटूं लागला. मुलाचें नांव 'रघुवर' ठेवण्यांत आलें. सध्या त्याचें वय सुमारें दहा वर्षांचें आहे. एके दिवशीं मालमौन येथील कन्छेदी नांवाचा लढिया (लहानसा संस्थानिक) लाखनखेरा गांवीं आला. रघुवरची दृष्टि लढियावर पडतांच तो म्हणाला कीं, " हा लढिया माझा मागील जन्माचा शत्रु आहे, यानें माझ्या जांघेंत गोळी मारली होती. " कन्छेदीला हें ऐकून प्रथम आश्चर्य वाटलें. परंतु मुलगा पुनः पुनः तेंच सांगूं लागल्यावरून कन्छेदीला आठवण झाली व तो म्हणाला कीं, " कोरवाई रियासतींतील बरखेडा नांवाच्या गांवीं एकदा दरोडा पडला होता, त्या वेळीं डाकू लोकांवर आपण बंदुकीच्या गोळ्या मारल्या होत्या, त्यांतील एका डाकूच्या जांघेंत गोळी लागल्याचें मला स्मरतें." त्या मुलानें आपलें पूर्वजन्मींचें नांव सांगितलें नाहीं.

(३) बीना-इटावा या गांवीं लालजूप्रसाद यादव या नांवाचे गृहस्थ हिन्दी मिडलस्कूलचे हेडमास्तर आहेत. त्यांच्या बायकोच्या गळयांत गण्ड-माळेचा (Scrofula) रोग उत्पन्न झाला. त्यांनीं आयुर्वेदिक आणि ॲलो-पाथिक अशा दोन्ही औषधांचे अनेक उपचार केले, परंतु रोगावर कांहींच परिणाम झाला नाहीं. शेवटीं त्यांना कोणी सांगितलें कीं,* जरुआ नांवाच्या खेडयांतील एक मनुष्य या रोगावर झाड करून रोगी बरा करतो. त्यावरून कुटुंबाला घेऊन ते जरुआ गांवीं गेले. झाड करणाऱ्यानें एक मडकें व कांशाची थाली मागून घेतली, आणि लांकडी पाटावर सर्पांच्या आकृति काढून त्यांच्यासमोर त्या रोगी बाईला बसवून प्रयोग करण्यास सुरवात केली. प्रयोग चालू असतां तो रामायणांतील कांहीं पदें गात असे. त्याचें हें गायन चालू असतांना मडक्यावर ठेवलेली थाली मडक्यावरून आपोआप वर उचलत असे. असें कांहीं दिवस चाललें

* जरुआ हा गांव बिना जंक्शनपासून २४ मैल लांब असून बिना-कटनी लाईनवर रेल्वेस्टेशन आहे.

होते. तरी त्या बाईच्या रोगावर कांहींच परिणाम झाल्याचें दिसून येईना. पुढें ती बाई बेहोष होऊं लागली. त्या स्थितींत असतां ती आपलें डोकें चारही बाजूंना हालवीत असे. पण तिला बोलतां येत नसे. मांत्रिकाचे प्रयोग संपल्यावर ती शुद्धीवर येई. त्या वेळीं लालजूप्रसाद हे तिला विचारीत कीं, "तुला काय वाटत होतें, व काय होत होतें, तें सांग." त्यावर ती एकच उत्तर देई कीं, "मला एकाएकीं बेशुद्धि प्राप्त होते. त्या प्रसंगीं कसलीच आठवण राहत नाहीं." मांत्रिक त्यामुळें हताश झाले नाहींत. त्यानें सांगितलें कीं, तशा स्थितींत असतांना रोगी अवश्य बोलूं लागेल. परंतु त्याला कांहीं दिवस लागतील. करितां तुम्ही एक महिन्याच्या रजेची व्यवस्था करा. लालजूप्रसाद यांनीं रजा घेतली. त्या मुदतींत बाईचा रोग क्रमक्रमानें क्षीण होत जाऊं लागला होता. बरोबर सतराव्या दिवशीं बाईच्या बेशुद्धीचें रूप बदललें. तिच्या देहांत प्रवेशून जो जीव तिला सदरील रोगानें दुःख देत होता, तो त्या दिवशीं तिच्या मुखावाटे बोलला कीं, "मीं या स्त्रीचा प्राण घेतल्यावरच तिच्या देहांतून निघून जाईन." त्यावर त्याला अनेक तऱ्हांनीं विनवून सांगण्यांत आलें. त्यावरून त्या जीवात्म्यानें अशी गोष्ट सांगितली, "पूर्वजन्मीं ही मुलगी मेल* येथील एक ब्राह्मणी होती. तिचें नांव "मुला" असें होतें. इला कांहीं मुलगे होते. **मीं सर्प आहें.** भेलसा गांवांत माझा एक चबुतरा आहे व तो ठाकुरबाबाच्या नांवानें प्रसिद्ध आहे. एके दिवशीं या ब्राह्मणीच्या घरांत जाऊन दुधाच्या आशेनें मी इकडे तिकडे फिरत होतों. बाई दूध विरजणास लावण्यासाठीं आली, त्या ठिकाणीं तिनें मला पाहिलें. हें समजतांच मीं लहानशा एका बिळांत प्रवेश केला. बाईनें आपल्या मुलांना त्या जागेची माहिती सांगितल्यावर तिच्या मुलांनीं त्यांत काठ्या

---

* "भेलसा" हें ग्वाल्हेर संस्थानांत, जी. आय्. पी. रेल्वेच्या स्टेशनचें गांव आहे. बाणभट्टाच्या कादंबरींत "विदिशा" म्हणून ज्याचें वर्णन आहे तेंच भेला होय

"–वासुदेव"

आळ्याळून मला घायाळ केलें, शेवटीं हताश होऊन प्राणरक्षणासाठीं मी पर्वताच्या एका गढ्यांत जाऊन राहिलों. त्याला या बाईनें आग लावून दिली; तींत जळून मला मृत्यु आला." लोकांनीं परोपरीनें त्याला विनवून सांगितलें कीं, आतां कृपा करून या बाईला तूं सोडून जा, म्हणजे ती रोगमुक्त होईल. तसें केल्यास साठ गरीब ब्राह्मणांस तिच्या हातून भोजन देवूं. ह्यावर सर्पानें वचन दिलें कीं, "बरें तर, मी या स्त्रीला आतांच सोडून जातों." त्या दिवशींच तिच्या गळ्यांतील सर्व ग्रंथी सुकून गेल्याचें दिसून आलें. सर्पानें सांगितलेल्या पूर्ववृत्तांताची खात्री करण्यासाठीं तिचा नवरा स्वत: भेलसा गांवीं गेला व त्या ठिकाणचा चबुतरा पाहिला. ब्राह्मणीचें घरही त्यानें शोधून काढलें; परंतु त्यांत आतां कोणी राहिलें नव्हतें.

आमच्या मंत्रांत सामर्थ्यच नाहीं, अशा कल्पना करणारांनीं वरील गोष्ट विचारांत घेण्यासारखी आहे.

श्रीरामकृष्ण-उपदेशामृत

कांहीं तात्त्विक बोल

१ शेवाळीनें अच्छादिलेल्या पुष्करिणीच्या काठेवर उभा राहून कोणी "ह्या तळ्यांत पाणीच दिसत नाहीं" असें म्हणेल. ज्याला पाणी पाहावयाचें असेल, त्यानें शेवाळीला दूर केल्यावरच तें दिसून येणार. तद्वत् मायेनें आच्छादित झालेल्या नेत्रांनीं बाह्य सृष्टीकडे पाहून "आम्हांस यांत ईश्वर दिसत नाहीं," असें म्हणणाऱ्यांना ईश्वर पाहावयाचा असेल तर मायेचा पडदा हटविला पाहिजे.

२ मेघांनीं सूर्यबिंब जसें आच्छादिलें जातें, तद्वत मायाही ईश्वराला आच्छादून टाकीत असते. मेघ पलीकडे होतांच सूर्यबिंब जसें स्पष्ट दिसतें. तसेंच मायेचें पटल दूर होतांच ईश्वरदर्शन होत असतें.

३ ईश्वर सर्वव्यापी आहे, तो व्याघ्रासारख्या क्रूर श्वापदामध्येंही आहे, ही गोष्ट खरी; परंतु वाघाच्या निकट जाणें मात्र उचित नव्हे. त्याच-प्रमाणें दुष्ट वृत्तीच्या मनुष्यामध्येंही ईश्वर आहे, पण त्याची संगत करणें उचित नव्हे.

४ परिस मण्याच्या स्पर्शानें लोखंडाची तलवार सुवर्णाची होते, परंतु तिच्या बनावटींत कांहीं फरक होत नसतो. ती आतां सोन्याची बनल्यामुळें तिच्याकडून हिंसाकर्म होऊं शकणार नाहीं. ठीक, त्याचप्रमाणें भगवद्दर्शन झालेल्या मनुष्याचा आकार आहे तसाच राहतो, त्यांत कांहीं बदल होत नसतो; परंतु त्याच्या हातून कोणचेंही अन्य कार्य होणें शक्य नसतें.

५ हंसाच्या चोचींत एक प्रकारचा रस असतो, त्या रसाच्या द्वारें तो जलमिश्रित दुधांतून जल आणि दूध अलग-अलग करीत असतो; दुसऱ्या पक्षांकडून हें होणें शक्य नसतें. तद्वत मायामिश्रित ईश्वराला—मायेला हटवून—दुसऱ्या लोकांना पाहतां येणें शक्य नसतें. जे परमहंस आहेत, तेच मायेला पलीकडे करून ईश्वरदर्शन घेऊं शकतात.

६ एक डुबकी मारून रत्न हातीं लागलें नाहीं, म्हणून समुद्राला रत्नहीन मानूं नको. बुडया मारतां मारतां रत्न हातीं लागेलच. थोडयाशा साधनानें "ईश्वर प्राप्त होत नाहीं" असें मानून हताश होऊं नको; धैर्यपूर्वक गायन चालू ठेव; यथासमय तुझ्यावर ईश्वरी कृपा होईल.

"वासुदेव"

अनुभव

कृ. सा. न. वि. वि. माझे तीन अनुभव प्रसिद्धीकरितां सेवेशीं पाठविले आहेत. सेवेशीं श्रुत होय, हे विज्ञापना.

आपला,

दामोदर अप्पाजी रामपूरकर

लेकुराचें हित, जाणे माउलीचें चित्त ॥
ऐसी कळवळ्याची जाती, करी लाभावीण प्रीती ॥
पोटीं भार वाहे, त्याचें सर्वस्वही साहे ॥
तुका म्हणे माझें तुम्हां संतांवरी ओझें ॥

कृ. सा. न. वि. वि.– सन इसवी १९२८ ची गोष्ट. मी जीरापुरास असतांना मुलगी जावाई मुलांबाळांसह जबलपुरहून माहेरीस यावयाची असल्यानें तयारीस लागले व त्याच वेळीं मुलीस ज्वर आला. पण माहेरीं जावयाचें, व अशा वेळीं ज्वर आल्याचें जर कळलें, तर जाणें थांबेल. म्हणून कोणास न सांगतां तसेंच प्रवासास निघाले. दीड दिवस रेल्वेप्रवास व साठ मैल मोटरचा अति त्रासदायक प्रवास, यामुळें ज्वरानें उग्र रूप धारण केलें. तरी कोठेंही न थांबतां तशा स्थितींत दुसऱ्या दिवशीं रात्रीं १० वाजतां जीरापुरास घरीं येऊन पोंहचले. त्या वेळीं प्रकृति ज्वरामुळें बरीच विकोपास गेलेली दिसली; म्हणजे रात्रभर तिला शुद्धिच नव्हती. कारण ज्वर पांच डिग्रीवर होता. तिची लहान मुलगी तिलाही बराच ज्वर होता. परंतु तिजकडे इतकें लक्ष देण्यास वेळच झाला नाहीं. सकाळीं वैद्य आले. पण ज्वर कमी झाल्यावांचून ते औषध देण्यास तयार होईनात. दुपारीं दोनअडीच झाले, तेव्हां स्नान, जेवण करून घ्यावें म्हणून उठलों. त्या वेळीं मुलगा आण्णा त्या बहिणीजवळ बसला होता. त्याला काय वाटलें कोणास ठाऊक, मी गेल्यावर त्यानें श्रीसाईबाबांची उदी घेऊन बहिणीस लाविली. बाबांचा फोटो तिच्या उशागतीं ठेविला व श्रीसाईलीलामासिक घेऊन अनुभव वाचूं लागला. ३॥ वाजतां मी पूजा आटोपून बाहेर आलों, तों मुलीचें बोलणें ऐकूं आलें. मनाला एकदम

धक्का बसला. वाटलें, वाताचा जोर जाहला कीं काय ? थांबतच जवळ जाऊन पाहतों, तों मुलगी उठून बसली होती व दोघेंही बहिणभाऊ बाबांच्या गोष्टी सांगत होतीं. मला पाहतांच मुलीनें विचारलें, साईबाबा कोण ? कुठें असतात ? तुम्हाला कसे कळले, वगैरे बरेच एकामागून एक प्रश्न केले व मीही तिला उत्तरें देत होतों, व ज्वरही पाहत होतों. त्या वेळीं ज्वर ९९ होता. मी मुलाला विचारलें, हिला बरें केव्हां वाटलें ? त्यानें सांगितलें, तुम्ही गेल्यावर मला एकदम आठवण झाली, म्हणून मी उदी लाविली व फोटो ठेवला व अंक घेऊन वाचूं लागलों. अर्धे पान वाचून झाल्यावर इनें डोळे उघडले व विचारलें, "तूं काय वाचतोस ?" तेव्हां मी इला पुन्हा अनुभव वाचून दाखविला. तो संपतांच ही उठून बसली व आणखी असेच अनुभव वाच म्हणाली. म्हणून मी इला आणखी ३।४ अनुभव वाचून दाखविले व त्याच गोष्टी बोलत होतों. उदीचा मला अगदींच विसर कसा पडला म्हणून मला बरेंच वाईट वाटलें. सायंकाळीं ज्वर थोडा होता. सकाळीं पाहिलें तों ज्वर अगदीं नव्हता व रात्रीं झोंपही लागली होती. औषधउपचाराचें कामच पडलें नाहीं. लहान मुलीचा ज्वर मात्र तसाच होता. तेव्हां अर्थात् उदीचा प्रयोग करावा लागला. व दोन दिवसांनीं औषधावांचून तिचाही ज्वर गेला. तेव्हांपासून मुलीच्या घरींही श्रीसाईबाबाच्या फोटोची पूजा होऊं लागली. खरीच माउली. लेकराचें हित हें माउलीचें चित्त जाणतें. से. श्रु. हे विज्ञापना.

अनुभव २

माझी मुलगी जवलपुरास बिमार होती. मी जीरापुरला होतों त्या वेळीं चि. रा. कृष्णराव वामन नाटेकर (जावई) यांचें पत्र आलें कीं सौ.वतीची प्रकृती बिमार आहे. नववा महिना संपला; प्रसूति अद्याप झाली नाहीं. सर्वांगावर सूज असून ज्वर आहे. आपली आठवण करिते, तरी भेटीस या. परंतु मला जाण्यास वेळ नसल्यानें पत्र पाठवून खबर विचारली. उत्तर आलें कीं, प्रकृति बिमारच आहे. डॉक्टरचें औषध सुरू आहे.

फिकरीसारखें नाहीं. मला थोडें बरें वाटलें. त्या वेळीं मी जिरापुरास होतों व मुलगा चि. आण्णा इंदूरला होता; त्याला आपल्या बहिणीच्या बिमारीबद्दल कांहींच माहिती नव्हती; परंतु त्याच्या मनानें एकदम इतकी उचल केली कीं, जबलपुरला केव्हां जाईन असें झालें ! मला जीरापुरास त्याचें पत्र आलें कीं, शाळेला सुटी आहे, मला येथें अगदीं बरें वाटत नाहीं; जबलपुरास जाऊं काय ? मी त्याला उत्तर लिहिणार होतों कीं, तूं जाऊं नको. मी इंदूरला आल्यावर जा. परंतु त्यापूर्वींच तो जबलपुरला गेला. तेथें गेल्यावर प्रकृति जास्त बिमार असल्याचें त्याला वाटतांच त्यानें मला जीरापुरला तार केली कीं, ती. सौ. छोटीताई जास्त बिमार, लवकर या. झालें चित्त अस्वस्थ ! लगेच दुसऱ्या दिवशीं म्हणजे ता. ९।७।३३ ला जीरापुर मोटरनें सकाळीं ७॥ ला रवाना होऊन सायंकाळीं ६-७ ला इंदूरला आलों व लगेचच्या गाडीनें सायंकाळीं रवाना होऊन ता. १०।७।३३ ला चार वाजतां जबलपुरला पोहचलों. प्रकृति जास्त बिमार होती. जावयांनीं सांगितलें, "प्रसूतीचे दिवस निघून गेले, बिमारीचें वाढतें प्रमाण; औषध आहे. पण उपयोग होईना, म्हणून श्रीसाईबाबांची उदी दिली. तेव्हां चारपांच तासांतच प्रसूति झाली. पण मुलगा गेला." इतक्यांत डॉक्टर आले. इन्जेक्शन् दिलें, दोन तीन प्रकारचीं औषधें, एक एक दोन दोन तासांनीं देण्याचा क्रम सुरू होताच. ७।८ दिवस झाले. बिमारीचा मागें पाय पडेना. यांतच पुढें वाताचा एक दिवस जोर होऊन कठीण प्रसंग आला. त्या वेळीं आम्हां सर्वांचें देहभान नाहींसें होऊन एकदम सर्वांनीं श्रीसाईमाउलीचा धांवा सुरू केला. तिची आई तर "अहो बाबा, अहो बाबा" म्हणून मोठ्यानें हाका मारूं लागली. लगेच मला उदीची आठवण आली, व श्री. रा. रा. तर्खडसाहेब यांनीं (श्रीसाईबाबांच्या हातची उदी, जपून उपयोग करावा) म्हणून पाठविलेली उदी जवळ होती, तिचा उपयोग केला, पण काय सांगूं, त्या साईमाउलीची उदी म्हणजे अमृतसंजीवनीच. तीनच मिनिटांत वाताचा वेग नाहींसा होऊन एकदम

तिला शुद्धि आली. डॉक्टरसाहेबांना बोलावणें गेलेंच होतें. त्यांचे उपाय चालूच होते. त्यांना मीं प्रकृतीबद्दल विचारलें कीं, "आपणास काय वाटतें?" त्यांनीं सांगितलें, "हल्लीं कांहीं सांगूं शकत नाहीं; उपचार चालू ठेवा." तेव्हांपासून आम्ही त्रिकाल उदीचा उपयोग करूं लागलों, व त्या दिवसापासूनच प्रकृतीत फरक पडूं लागला. तो असा कीं, १५।१६ दिवसांतच अंगावरची सूज, ताप, जुलाब वगैरे सर्व बंद होऊन आपोआप उठून बसूं लागली व थोडें अन्नही खाऊं लागली. औषध सुरू होतेंच व उदीही सुरू होती. एक महिन्यांत ती चालूं फिरूं लागली. नंतर आम्ही सर्व परत इंदूरला आलों.

जावई नाटेकर, हल्लीं मु. ॥ मह यांनीं नवस केल्याप्रमाणें तेही दर्शनाकरतां शिर्डीस येणार आहेत. पण श्रीसाईसच्चरित अ. ३०, ओवी ४८ ॥ विना आलिया संताच्या मना ॥ कोण जाईल तयाचे दर्शना ॥ आश्चर्य तयांचे सत्तेविना ॥ पान हालेना वृक्षाचें ॥ याची वाट पाहत आहेत. कृपा होतांच येतील. से श्रु. हे विज्ञापना.

अनुभव ३

मी ता. २१।११।३३ ला इंदूरहून जिरापुरला गेलों व ता. २९।११ ला इंदूरचें पत्र आलें कीं, चि. आण्णा (मुलगा) ची प्रकृती ज्वरामुळें बिमार आहे. वैद्यराज दीनानाथजींचें औषध सुरू आहे व ते रोज येऊन प्रकृति पाहत असतात. फिकरीसारखें नाहीं. मुदती ज्वर आहे वगैरे झालें. मनांत नाना प्रकारें शंका येऊं लागल्या व लगेच दुसऱ्या दिवशीं तार आली कीं, "प्रकृति जास्त बिघडली, लवकर या." सकाळचे मोटरशिवाय जाण्यास दुसरी सोयच नाहीं, म्हणून रात्रभर तळमळ व बाबांचा धांवा चालू होता. सकाळीं मोटरनें रवाना होऊन सायंकाळीं इंदूरला आलों. ज्वर पाहिला; तो ३॥ डिग्री होता. निरोप कळल्यानें वैद्यबुवाही आले, (नांवाप्रमाणें ते दीनानाथच आहेत,) त्यांनीं सांगितलें, आणखी ५।६ दिवसांत कमी होईल.

पण मनास स्वस्थता वाटेना, म्हणून वैद्यबुवा गेल्यावर (बाबांच्या हातची उदी) पोटांत दिली. रात्रीं त्यास उत्तम झोंप आली. सकाळीं ज्वर पाहिला तो मुळींच नाहीं; थोड्या वेळानें वैद्यबुवाही आले व त्यांनीही ज्वर पाहिला व म्हणाले ज्वर मुळींच नाहीं प्रकृति उत्तम आहे. हें कसें झालें ! तेव्हां मी उदीची हकीकत त्यांना सांगितली, त्यावरून त्यांनाही आश्चर्य वाटलें !

असें नेहमी संकटांत रक्षण होत असतें. म्हणून श्रीचरणीं हीच प्रार्थना आहे की

	सकळ तुझ्या पायीं, मानिला विश्वास, न करीं उदास आतां मज	
	मज आतां ऐसें नको करूं देवा, तुझा दास जावा पायावीण	
	होईल थोरपण जाणीवेचा भार, दुरावती दूर पाय तुझे	
	तुका म्हणे तुझे पाय आतुडतां, ते मज विपत्ती गोड देवा || १	

से. श्रु. हे विज्ञापना.
आ. नम्र,

ता. ४-१२-३४
मंगळवार का.व॥ १३
श्रीज्ञानेश्वर महाराज पुण्यतीथि

दामोदर भगवंत रामपुरकर.
हुजूर, त्रिटर्णीसचा वाडा,
घर नं. ८०, आडाबाजार, इंदूर

आक्टोबर १९३४ चें शिर्डीवृत्त

शिर्डी येथें आक्टोबर महिन्यांत श्रीसाईसमाधिदर्शनाकरितां दंन्नेनी बांधव व श्रीसाईभक्त पुढील ठिकाणाहून आले होते. त्यांची संख्या ७५ होती. श्रीसाईबाबा यांच्या संस्थानने चालविलेला पुण्यतिथीचा उत्सव ह्या महिन्यांत झाला होता. ही मंडळी मुंबई, वांद्रे, खार, सान्ताक्रूझ, अंधेरी, डहाणु, ठाणें, खेडा, पुणें, येवला, नायडोंगरी, सिन्नर, अहमदनगर, पारनेर, संगमनेर, ताजलगांव, बेलापूर, अळगांव, भुसावळ, अकलवत, विठे, आंजर्ले व कराची ह्या ठिकाणाहून आली होती. ह्या मंडळींत कराची येथील एक प्रेमळ साईभक्त रा. रा. ज. पा. वाघकर हे सर्व मंडळीसह आले होते. त्यांच्याबरोबर कराचीचे दुसरे साईभक्त रा. रा. अनंत दुलाजी टेमकर हेही आले होते. रा. रा. दत्तात्रय दा. राचने हे गेल्या महिन्याप्रमाणें रोज रात्रीं ७॥ ते ८॥ वाजेपर्यंत श्रीपुढें संगीत भजन करीत असत. रा. रा. रघुनाथ बी. आठवले, इरिगेशन ओव्हरसियर, शिर्डी हे शिर्डी येथें गेल्या वर्षापासून बदली झाल्यापासून कोणत्या ना कोणत्या रीतीनें श्रींची सेवा करीत असतात. त्यांनीं ता. १९।१०।३४ रोजीं श्रीद्वारकामाईमध्यें दीपोत्सव केला. नगरचे रा. रा. एल्. नवले, एम्. एल्. सी., व रा. रा. बाळकृष्ण विनायक चौकेर वकील आणि पारनेरचे रा. रा. पाटणकर सब-रजिस्ट्रार हेही या महिन्यांत श्रींचें दर्शन घेऊन गेले,

२. पुण्यतिथिउत्सवाची व्यवस्था व संस्थानच्या भांड्यांची व जिनसांच्या यादी करण्याकरितां संस्थानचे कळकळीनें काम करणारे एक विश्वस्त रा. रा. बाळासाहेब देव त्यांचें कुटुंब सौ. जानकीबाई व कमिटीचे एक सभासद रा. रा. र. भा. पुरंदरे हे ता. ११।१।३४ ला शिर्डी येथें गेले. उत्सवाकरितां सान्ताक्रुझचे रावबहादुर मो. वि. प्रधान मुलांसह व व. ना. गोरक्षकर कुटुंबासह आले होते. त्यांच्या-बरोबर मुंबईचे रा. रा. यशवंत वि. देसाई, ॲडव्होकेट हेही आले होते. परळ, मुंबई येथील डॉ. शिवशंकर, वि. ह. नवलकर हे कुटुंब व मुलेंबाळेंसह पहिल्यानें शिर्डीस आले. मुंबईचे डॉ. के. वा. सावे, पोलिस सबइन्स्पेक्टर रा. रा. ना. आ. सावंत व त्यांचे दादर येथील मित्र रा. रा. स. आ. पाटणकर, श्री. व्यंकट लिंबाजी कोंडल, रा. रा. सुंदरराव दि. नवलकर त्यांचें कुटुंब सौ. शान्ताबाई व मुलगा, ठाणें येथील रा.रा. श्री.ना. खारकर यांचे कुटुंब, मुलगा, मुली व त्यांच्याबरोबर इतर मंडळी, वांद्र्याचे ब. ह. कर्णिक, अंधेरीचे वि. आ. वैद्य, खारचे श्री. बाबासाहेब तर्खड, नगरचे रा. रा.

दासुअण्णा राहने व त्यांचे मुलगे व कुंभकर्ण, पुण्याहून इंजिनियरिंग कॉलेजचे प्रो. जी. जी. नरके, रा. रा. गो. का. गाडगीळ, डहाणू येथील शेट गोवर्धन गिरधर तथा मुलांसह, आजरेंचे दा. रा. बापट वगैरे सज्जनमंडळी आली होती. सौ. लक्ष्मीबाई गो. का. गाडगीळ व त्यांच्या आचारी सीताराम [illegible] उत्सवाची व्यवस्था करण्याकरितां एक दिवस आधीं आल्या होत्या. [illegible] पेन्शनर डॉ. छोटालाल मुलाभाई भट हेही आले होते. सौ. जानकीबाई देव, बाळासाहेब देव, यांचे कुटुंब ह्या शिर्डी येथें गेल्यापासून आजारी असल्यामुळें त्यांस उत्सवांतील व्यवस्था करण्याबद्दलची एक प्रकारची श्रींची सेवा—यांना करितां आली नाहीं. त्या उत्सवाचा कार्यक्रम संपेपर्यंत बिछान्यांत होत्या. आतां त्या बऱ्या आहेत.

३. ह. भ. प. बनुबाई या गेल्या गुरुपौर्णिमेस शिर्डी येथें आल्या होत्या. त्याबद्दलची हकीकत मागें आली आहे. त्या वेळीं शिर्डी येथील मंडळींस त्यांचें कीर्तन पसंत पडून त्यांनीं बनुबाईस पुण्यतिथिउत्सवास येण्याबद्दल आग्रह केला. त्या वेळीं त्यांनीं कांहीं जबाब दिला नाहीं. फक्त म्हणाल्या कीं, “ विलेपार्लें येथील रा. रा. दाजी विठ्ठल चांवारे यांजकडे आज १४ वर्षें पुण्यतिथीचें कीर्तन करीत आलें आहे, म्हणून दाजी यांस विचारावें. गेल्या गणेश चतुर्थीच्या दिवशीं त्यांचें कीर्तन सान्ताक्रुझ येथें रावबहादुर मो. वि. प्रधान यांच्या गणपतीपुढें झालें. त्या वेळीं रावबहादुर प्रधान यांनीं बनुबाईस शिर्डी येथें पुण्यतिथिउत्सवाकरितां येण्याबद्दल गोष्ट काढली. तिनें दाजी यांजकडे बोट दाखविलें. नंतर सर्वांच्या संमतीनें श्रीसाईपुढें चिठ्या टाकून निर्णय करून घ्यावयाचा असें ठरलें. त्याप्रमाणें बनूबाईनें शिर्डी येथें पुण्यतिथिउत्सवाकरितां जावें अशी चिठी आली. त्यामुळें दाजी यांस आज १४ वर्षें पुण्यतिथीच्या बनुबाईच्या कीर्तनाची समाप्ति करावी लागली व त्याप्रमाणें त्यांनीं ता. १४।१०।३४ रविवार रोजीं पार्लें येथें त्यांच्या घरीं बनुबाईच्या कीर्तनाची समाप्ति करून त्यांस एक सफेत रेशमी कफनी अर्पण केली. कीर्तन झाल्यानंतर बनुबाई म्हणाल्या कीं, त्यांना शिर्डीस पुण्यतिथिकरितां जातां येणार नाहीं; कारण त्यांचा दूरशीचा महिना आहे व त्यामुळें शिर्डीस जाऊनही त्यांचा कांहीं एक उपयोग होणार नाहीं. त्यावर रा. रा. य. ज. गाळवणकर, रावबहादुर प्रधान व बाबासाहेब तर्खड यांनीं तीस सांगितलें कीं, ज्या अर्थी श्रीसाईबाबांच्या चिठींत बनुबाई शिर्डी येथें पुण्यतिथिउत्सवाकरितां जावें असें होतें, त्या अर्थी उत्सव संपून मुंबईस परत येईपर्यंत त्या दूरशी होणार नाहीत.

शिवाय असेंही त्यांस सांगितलें कीं, जर तुम्ही ता. १७।१०।३४ बुधवारीं रात्रीं दसऱ्याच्या दिवशीं शिर्डीस निघण्यापूर्वी दूरशी झालां, तर मात्र नाइलाज आहे. पण ती सर्व मंडळी खात्रीनें म्हणाली कीं, उत्सवानंतरच दूरशी बसाल व निघण्यापूर्वी झाल्यास ऑ. चिटणीस रा. रा. सुं. दि. नवलकर यांस कळवावें. बनूबाईचा साथ करणार रा. रा.

विष्णु. रा. दुखंडे हे नवलकरांकडे ता. १६।११।३४ रोजीं आले. त्यांस पाहून नवलकर चकित झाले. कारण ते व दुखंडे, बनुबाई दूरशी झाल्याबद्दलचा निरोप सांगावयास आले आहेत व त्यामुळें श्रीसाईबाबांच्या चिठीप्रमाणें तिचें जाणें शिर्डी येथें उत्साकरितां होत नाहीं. तेव्हां श्री. दुखंडे यांनीं कळविलें कीं ती दूरशी अजून झाली नाहीं, पण ती एकदोन दिवसांनीं होईल असें तिला वाटतें म्हणून ती शिर्डीस येत नाहीं. यावर नवलकर यांनीं त्यांस उत्तर दिलें कीं, तुमचा बाबांच्या चिठीवर विश्वास नाहीं, म्हणून तुमचें मन इकडेतिकडे झुकतें. गेल्या गुरुपौर्णिमेसही अशीच शंका तुम्ही घेतली होती. त्या वेळीं श्रीसाईबाबांनीं २७ मिनटांची लीला दाखविली, तरी आपला विश्वास नाहीं. असो. त्या उत्सव आटपून परत येईपर्यंत दूरशी वसणार नाहींत हें मात्र पक्कें समजा व त्याप्रमाणें बनुबाई ता. २०।१०।३४ रोजीं उत्सव संपल्यानंतर आठ दिवसांनीं ता. २७।१०।३४ ला दूरशी बसल्या. ह्यांत श्री. साईबाबांनीं त्यांची श्रद्धा दृढ करण्याकरितांच मागल्याप्रमाणें ही लीला दाखविली ह्यांत संशय नाहीं.

४ पुण्यतिथीचा उत्सव बुधवार ता. १७ आक्टोबर रोजीं सुरू होऊन तो शनिवार ता. २० आक्टोबर रोजीं समाप्त झाला. सर्व कार्यक्रम छापिल्याप्रमाणें थोडा फेरफार करून उरकण्यांत आला. पुण्यतिथीच्या दिवशीं ता. १८ आक्टोबर गुरुवार रोजीं श्री. बाळासाहेब देव यांनीं स्वतः तयार केलेलें श्रीसाईपुण्यतिथि–आख्यान लावून तीन तासपर्यंत कीर्तन केलें. त्यांस यांचे पुतणे रा. रा. विष्णु गोविंद देव यांनीं गायनाची साथ दिली, व त्यांचे कनिष्ठ चिरंजीव श्रीनिवास देव यांनीं पेटीची साथ केली. कीर्तन प्रेमळ होऊन भक्तिरसानें भरलेलें झालें. ता. १९ ऑक्टोबर शुक्रवार रोजीं त्यांनीं स्वतः रचलेलें दत्तआख्यानाचें कीर्तन तीन तासपर्यंत केलें. हेंही कीर्तन चांगलें झालें. शनिवार ता. २० ऑक्टोबर रोजीं सकाळीं काल्याचें कीर्तन रा. रा. बापाजी यांनीं केलें व उत्सवाची समाप्ति झाली. संध्याकाळीं गांवजेवण झालें व रात्रौ अंमळें येथील पेन्शनर डे. ए. इ. रा. रा. दामोदर रामकृष्ण बापट यांनीं समाधिमंदिरांत दोन तास कीर्तन केलें. आख्यान एकनाथमहाराजांचें लावलें होते. त्यांची सांगण्याची शैली जुन्या पद्धतीची होती. परंतु त्यांस साथ बरोबर न मिळाल्यानें कीर्तनास रंग आला नाहीं. त्यांनीं आख्यान कसें तरी रेटीत नेऊन पूर्ण केलें. उत्सवांत संस्थानच्या नोकरांस व गोरगरिबांस कपडे वांटले. ह्या उत्सवाची सविस्तर हकीकत श्री. बाळासाहेब देव उत्सवाचा अहवाल देतील त्यांत येईल. कोपरगांवचे मामलतदार रा. रा. फडके विश्वस्तांच्या निमंत्रणास मान देऊन प्रसादाकरितां शनिवारीं आले होते. श्रीयुत बाळासाहेब देव हे शिर्डीत असतांना रोज श्रीज्ञानेश्वरीवर पुराण सांगत होते. उत्सवांत भक्तांकडून

श्रींस अभिषेक करण्यांत आले. देवास २ [illegible] श्रीमंत [illegible] यांनी [illegible] केला व ब्राह्मण सवाष्णी जेऊं घातल्या.

५ देणगी जिनसा वगैरे आल्या त्यांचा तपशील

१ रा. रा. विठ्ठल बाळाजी कुंभकर्ण, [illegible],–[illegible] उपर्णे [illegible] व [illegible] गलेफ.

२ ,, ,, नागेश आत्माराम सावंत,–मुंबई, [illegible] २ कुंचे, व मोठी सतरंजी व कायम फंडास रु. १८०

३ कु. सौ[illegible]बाई (डॉली) वसंतराव गोरक्षकर, सान्ताक्रुझ-एक जरीकिनारी हिरवी शाल

४ कु. सदाशिव (बॉब) वसंतराव गोरक्षकर, सान्ताक्रुझ-श्रींची समाधि पुसण्याकरितां १ मोठी टॉवेलजोडी व श्रींची तसबीर पुसण्याकरितां १ लहान टॉवेल जोडी.

५ रा. रा. गोविंद विनायक वाड,भुसावळ,-१ रेशमी साटीनचा विरव्या गलेफ.

६ ,, ,, आ. ला. आरोळकर, गुंतकल, १ रेशमी फीत लावलेला गलेफ.

७ ,, ,, महादेव जिवाजी महाजन,-मुंबई, १ शेर उद.

८ ,, ,, फ्रामरोज मेरवानजी कमिसेरीयटवाला,-दादर,-मुंबई १ पौंड उद व १ उदबत्ती पुडा.

९ ,, ,, डोराबजी धनजीशा ताडीवाला,मुंबई, १ अत्तरबाटली.

१० रावबहादुर अनंत प्रभु बांबर्डेकर,–मुंबई;–१ पांढरी खादीची शाल व १ उदबत्तीपुडा.

११ रा. रा. श्रीधर नारायण खारकर,–ठाणे,–मातुःश्रींच्या स्मरणार्थ १ भगवी रंगाची काश्मीरी शाल.

१२ रावबहादुर मोरेश्वर वि. प्रधान व सौ. छोटुबाई मो. प्रधान, सान्ताक्रुझ,- अनंताच्या पूजेच्या उद्यापनाप्रीत्यर्थ श्रींस वायन–१ पितळी नक्षीचें ताट लहान, १ आरशी, लहान, २ रेशमी भरतकाम केलेल्या उशा, १ साटीनचें फित लावलेलें आसन, १ गोमुखी, व १ कांचेची मण्याची जपमाळ व शुभ्र कांठी धोतर.

१३ कु. साईप्रभा मो. प्रधान, सान्ताक्रुझ–१ श्रींच्या तसबिरावर घालण्या-करितां साटीनच्या फुलांचा हार.

१४ रा. रा. जयराम पांडुरंग वाकर,–कराची,–१ रेशमी गुलाबी रंगाचा गलेफ, १ सुती सदरा, १ पांढरा रुमाल व कायम फंडास १ रुपया.

१५ सौ. वत्सलाबाई जयराम वाकरकर,-कराची-मुलाचें एक झबलें,-लोकरीचें. श्रीसाईंनी स्वप्नांत मागितल्यावरून.

१६ सौ. इंदिराबाई फडणीस,-बेळगांव, रु. ३-१२-९ कायमनिधीस.

१७ रा. रा. गजानन शिवराम पाटणकर,-पारनेर, रु. ४-६-९ कायमनिधीस.

१८ डॉ. छोटालाल मुलाभाई भट,-अमदाबाद, रु. ३०. कायमनिधीस.

१९ रा. रा. ए. व्ही. चित्रे,-सरकारी वकील, ठाणें, रु. १० कायमनिधीस.

२० रघुनाथ बी. आठवले,-शिर्डी, रु. १० कायमनिधीस.

६. रा. रा. अर्जुन गोविंद शेट हरमल, भांबुर्डा पोलिस हेडक्वार्टर्स, पुणें ४, हे ता. ३०।७।३४ रोजीं श्रीसाईबाबा शिर्डी संस्थानच्या भक्तमंडळाचे शके १८५६ ची रु. ५ वर्गणी देऊन सभासद झाले. शिर्डी येथील इरिगेशन ओव्हरसियर यांनीं श्रीद्वारकामाईत ता. १९।१०।३४ रोजीं दीपोत्सव केला होता.

७. मुंबईचे रा. रा. केशव गणेश तांबे इन्जिनिअर यांचे ॲसिस्टन्ट रा. रा. त्रिंबक राजेश्वर भिडे ह्यांना सभामंडपाचा प्लान तयार करण्याकरितां संस्थानचे ऑ. चिटणीस रा. रा. सुं. दि. नवलकर पुण्यतिथीच्या उत्सवाच्या वेळीं शिर्डी येथें घेऊन गेले, व त्या वेळीं शिर्डी संस्थानकमिटीची सभा असल्यामुळें बहुतेक सभासद हजर होते. त्यामुळें प्लानाची योजना वगैरे नक्की करण्यांत आली. ते आल्यामुळें अहमदनगरचे रा. रा. दामोदर सावळाराम रासने, श्रींचे जुने व निस्सीम भक्त यांस सभामंडपाची योजना समजावून देण्यास सुलभ झालें व त्यामुळें रा. रा. रासनें यांनीं सभामंडपाच्या कामाकरितां रु. ५०१ कार्तिक शु. १ शके १८५६ ह्या बलिप्रतीपदेच्या मुहूर्तावर पाठवून देण्याबद्दल आश्वासन दिलें. त्यांच्याकडून रक्कम आल्यावर सभामंडपाच्या कामास स्वयंपाकघराच्या भागापासून कमिटीच्या ठरावाप्रमाणें सुरवात लवकरच करण्यांत येईल. रा. भिडे यांजकडे ही संस्थानच्या जागेवर श्रीसाईभक्तांनीं घर बांधण्याकरितां देऊ केलेल्या रकमेनें घरें बांधण्याबद्दलचा प्लान करण्यास दिले आहेत. रा. रा. भिडे हे आपला अमोल्य वेळ खर्चून संस्थानास त्यांच्या ज्ञानाचा व अनुभवाचा शिर्डी येथें येऊन फायदा दिला त्याबद्दल संस्थान त्यांचें आभारी आहे.

शिर्डी संस्थान समाचार -

शिर्डी संस्थानकमिटीची सभा ता. १८ व १९ आक्टोबर रोजीं भरली होती. सभेस १ रावबहादुर मोरेश्वर वि. प्रधान, २ रा. रा. तात्या गणपत पाटील व ३ रा. रा. बा. वि. देव, हे तीन विश्वस्त हजर होते. त्यांशिवाय सभासद १ रा. रा. रा. आ. तर्खड, २ रा. रा. र. भा. पुरंदरे, ३ रा. रा. व. ना. गोरक्षकर, ४ रा. रा. बापूराव रा. बोरावके, ५ रा. रा. माधवराव ब. देशपांडे, ६ रा. रा. गो. का. गाडगीळ

व. ७ रा. रा. सुं. दि. नरवणकर. त्या सभेत खालील मुख्य कार्ये झाली. (१) कै. शिरवळकर यांच्या जागीं दासगणू महाराज यांचे शिष्य रा. रा. विठ्ठलराव यांची नेमणूक फाल्गुन व॥ ३० शके १८५६ पर्यंत झाली आहे; (२) श्रीसाईमंदिरापुढील खुल्या जागेवर सभामंडपाचें काम सुरवात करण्यास रु. ३५०० पर्यंत जमा झाल्याशिवाय काम सुरू करूं नये; तथापि सभामंडपाचे अंतर्गत असलेल्या स्वयंपाकघराच्या भागापासून काम प्रथमपासून करण्यास हरकत नाहीं. (४) कै. दीक्षित सॉलिसीटर यांनीं संस्थानास दिलेल्या जागेवर भक्तांनीं देऊं केलेल्या रकमेनें घरें बांधण्याच्या कामास शक्य तितक्या लवकर सुरवात करावी. पुणें येथील रा. रा. विश्वनाथ गोविंद यांनीं सभामंडपाच्या कामाकरितां रु. ५०१ दिले; त्याबद्दल संस्थानकमिटीनें त्यांचे आभार मानिले.

९. शिर्डी संस्थान कमिटीची पोटकमिटीची सभा सान्ताक्रूझ येथें ता. ७ आक्टोबर १९३४ रविवार रोजीं तिसऱ्या प्रहरीं ४ वाजतां रावबहादुर मो. वि. प्रधान यांच्या बंगल्यांत भरली होती. त्या वेळीं संस्थानकमिटीचीं मामुली कार्यें झालीं.

१०. मागील अंकांत शिर्डीवृत्तामध्यें लिहिल्याप्रमाणें नगरचे रा. रा. दामोदर सावळाराम यांनीं रा. रा. विश्वनाथ गोविंद मुदडकर पुणें, यांजकडून सभामंडपाच्या कामाकरितां रु. ५०१ चा चेक रा. रा. विश्वनाथ गोविंद मुदडकर, पुणें, यांजकडून आणून दिला.

पेटींतील उत्पन्न

११	द्वारकामाई पेटी	श्रीसमाधिमंदिर पेटी	एकंदर
ता. ९।१०।३४	रु. २–१३–३	रु. ४९–७–६	रु. ५२–४–९
ता. १७।१०।३४	०–५–९	९–४–३	९–१०–०
ता. २२।१०।३४	१९–६–९	४९–६–६	६८–१३-३

ह्यापैकीं रक्कम रु. ६८–१३–६ ही उत्सव निधीमध्यें जमा करण्यांत आली. आजपर्यंत असें ठरलेलें आहे कीं, उत्सवाच्या दिवसांत जमलेली रक्कम ज्यांच्याकडे उत्सव साजरा करण्याची जबाबदारी आहे, त्यांस ती रक्कम उत्सवाच्या खर्चाकरितां द्यावी.

इतर समाचार

१२. गुंटकल येथें रा. आ. ला. आरोळकर यांनीं श्रीसाईबाबा यांच्या पुण्यतिथीचा उत्साह केला. मामुलीप्रमाणें ब्राह्मणभोजन वगैरे कार्यक्रम होता.

नांद्रे येथें रा. रा. य. ज. गाळवणकर यांनी पुण्यतिथीनिमित्ताचें दरवर्षी-प्रमाणें हरिकीर्तन खादर येथील हरिदास यांनी केलें.

तळेगांवें येथें रा. रा. दाजी विठ्ठल सांबारे यांनी पुण्यतिथि नेहमीप्रमाणें केली.

भक्तांस विनंती

१३. शिर्डी येथें जे भक्त धर्मकृत्याकरितां रकमा परस्पर कोणाच्या तरी नांवीं पाठवितात, त्याबद्दल संस्थानास कांहींएक माहिती नसते, किंवा त्या भक्तांच्या मना प्रमाणें धर्मकृत्यें झालीं किंवा नाहीं, हे समजण्यास संस्थानास मार्ग नसतो. भाद्रपद महिन्याच्या श्रीसाईलीलेच्या अंकांत याबद्दल इषारा देण्यांत आला होता. परंतु त्याकडे सर्वांचें लक्ष जावें तसें गेलें नाहीं असें दिसतें. भक्तांस कांहीं रक्कम, देणगी, जिन्नस, वगैरे श्रीसाईस अर्पण करावयाचें असल्यास व कांहीं धर्मकृत्यें करावयाचीं असल्यास त्यांनीं रकमा वगैरे संस्थानचे ऑ. खजिनदार रा. रा. रा. आ. तर्खड, ५१ पाली रस्ता, खार, मुंबई २१, किंवा ऑ. चिटणीस सु. दी. नवलकर, साईभुवन, १४१ प्रिन्सेस स्ट्रीट, ह्या पत्त्यावर पाठवाव्यात, म्हणजे त्याबद्दलची संस्थानची छापील पावती देण्यांत येईल व त्या रकमा, जिनसा वगैरे संस्थानांत जमा करण्यांत येतील. नाहीं तर रकमेची व जिनसाची नोंद करितां येणार नाहीं, व त्यांची संस्थानांत नोंद न झाल्यामुळें कोणा भक्तास त्याबद्दल संस्थानास कांहीं एक विचारपुस करितां येणार नाहीं.

१४. बहुतेक भक्तांचा कल ज्या जिनसा श्रीसाईस अर्पण करण्यांत येतात त्यांत तो सारखा असतो. बहुतेकजण गलेफ व कपडा अर्पण करितात, त्यामुळें हे कपडे इतके जास्त झाले आहेत कीं, इतर मोठमोठ्या देवालयांत अशा जिनसांचा लिलांव करितात त्याप्रमाणें संस्थानासही करावें लागेल कीं काय असें वाटतें. भक्त आनंदानें श्रीचा प्रसाद म्हणून लिलावांत कपडे वगैरे विकत घेतील तो भाग निराळा आहे. तर भक्तानें त्याच्यावर श्रीसाईकृपा झाल्याबद्दल नवसाप्रीत्यर्थ किंवा कोणत्याही कार्याप्रीत्यर्थ संस्थानच्या कायमनिधीस रकमा दिल्या, तर संस्थानचा कायमनिधि वाढून त्याच्यावरील व्याजाच्या उत्पन्नांतून कितीतरी लोकोपयोगी गोष्टी करण्यांत येतील. हल्लीं संस्थानच्या कायमनिधीवरील व्याजांतून श्रीसाईबाबा यांच्या नित्यपूजेचा रोजचा खर्च व इतर किरकोळ कामाचा खर्च कसा तरी पुरा होतो. उत्पन्न थोडें असल्यामुळें भक्तांस राहण्याची गैरसोय फार होते हें संस्थानास माहीत आहे. पैशाच्या अभावीं संस्थानास कांहीं एक करितां येत नाहीं. श्रीसाईकृपेनें संस्थानच्या जागेवर मुंबईचे डॉ. केशरीनाथ वासुदेव साबे व सी. आय. डी. पोलिस सबइन्स्पेक्टर रा. रा. ना. आ. सावंत व त्यांचे मित्र रा. रा. स० आ. पाटणकर यांनीं देऊं केलेल्या रकमेनें संस्थानास कै. ह. सी. दीक्षीत यांनीं दिलेल्या जागेवर जर बांधण्याचीं कामें लवकरच घेतल्यास

डिसेंबर महिन्यापासून सुरवात करण्याचा संस्थानचा बेत आहे. तर कोणा भक्तास त्याच्या प्रिय माणसाच्या नांवानें अथवा स्वतःच्या नांवानें, घरें बांधण्याकडे देणगी वगैरे द्यावयाची असल्यास ती त्यांनीं आतां दिल्यास घरें बांधण्याचें काम सुरू होऊन खर्चही कमी होईल, तर भक्तांनीं श्रीसाईप्रीत्यर्थ कांहीं द्यावयाचें असेल, तर त्यांनीं त्याबद्दल एकदम संस्थानचे कायमनिधींत भरावी व अशा रीतीनें कायमनिधि वाढून त्याचें उत्पन्न वर लिहिल्याप्रमाणें सर्वांच्या उपयोगीं पडेल.

१५. शिर्डी येथील हवा उन्हाळ्याच्या एक महिन्याशिवाय अकरा महिने चांगली असते. तेथे रोगराई नसून व आतां तेथें ग्रामपंचायत झाल्यानें गांवांत साफसूफपणा जास्त ठेवण्यांत येतो. व निर्दिष्ट केलेल्या घरांची योजना पूर्ण झाली म्हणजे जसे लोक हवा पालटण्याकरितां बाहेरगांवीं जातात, तसे श्रीसाई भक्त हवा पालटण्यास-शरीराकरितां व मानसिक यातनेकरितां शिर्डीस येऊन राहूं लागतील. इतर ठिकाणच्या हवा पालटीनें फक्त शरीराचा फायदा होतो, परंतु शिर्डीस आल्यानें दोन फायदे मिळतील. शरीराचा फायदा होईल व स्वतःचा मनाचा व आत्म्याचा फायदाही करून घेतां येईल. असा दुहेरी फायदा होतो; असें जेव्हां श्रीसाईभक्तांस कळूं लागेल, तेव्हां शिर्डी गांवांत बाहेरच्या लोकांस राहण्यास पुरेशी जागा मिळणार नाहीं. असे मला वाटतें व तो दिवस लवकरच श्रीसाईकृपेनें येईल असें मी इच्छितों.

साईभुवन
१४१ प्रिन्सेस स्ट्रीट, मुंबई २.
ता. ५ नोव्हेम्बर १९३४

सुंदरराव दी. नवलकर,
ऑ. चिटणीस

श्रीसाईबाबा

नोव्हेंबर १९३४ चें शिर्डीवृत्त

नोव्हेंबर महिन्यांत शिर्डी येथें ६५ संतप्रेमी भाविक श्रीसमाधि-दर्शनाकरितां कोपरगांव, नगर, सिन्नर, पिंपळगांव, पुणें, सुरवाड, शिऊर-गांव, (ता. वैजापूर) कोसी, जि. मथुरा, धोकोडे, ता. अकोला, व मुंबई या ठिकाणांहून आले होते. ह्या मंडळींत सरदार एन. जी. निरीकर, पुण्याचे डॉ. शामसुंदर शंकर तेंडुलकर, कोपरगांवचे श्रीयुत के. एन. देशमुख वकील व श्रीयुत जी. एस. देशपांडे वगैरे मंडळी होती. नगर जिल्ह्याचे कलेक्टरसाहेब भनसाळी हे कोपरगांवचे मामलेदार श्रीयुत फडके यांजबरोबर श्रीदर्शनास आले होते.

कांहीं भक्तांनीं श्रीस अभिषेक केला व गरिबांस जेवूं घातलें. मुंब-ईचे पार्शी गृहस्थ श्रीयुत डी. एम. राजा यांनीं त्यांच्या चुलत भावाच्या प्रकृतीस आराम पडावा म्हणून कार्तिक पौर्णिमेच्या रात्रीं समाधीपुढें रात्रभर समई लाविली होती. मुंबईचे श्रीयुत दिवेचा सॉलिसिटर यांचा श्रीयुत बाबासाहेब तर्खड यांच्या पत्रावरून अभिषेक झाला. त्याचप्रमाणें मेमदाबाद येथील साईभक्त छोटालाल मुलाभाई भट यांचाही अभिषेक झाला.

नगरचे श्रीयुत त्रिंबक दामोदर रासने हे मंडळीसह शिर्डी येथें आले होते व त्यांनीं श्रीस दुधाचें व सुगंधी तेलाचें स्नान घातलें. श्रीस नैवेद्य केला होता व ब्राह्मण सुवासिनी जेवूं घातल्या. ता. १५।११।३४ रोजीं श्रींच्या चावडीच्या मिरवणुकींत फटाके व शोभेची दारू लावली व चावडी नंतर शेजारती झाल्यावर सर्वांस मंडळीस चहा केला व संस्थानच्या नोकर मंडळीस फराळ केला.

श्रीयुत दत्तात्रय दामोदर रासने हे मागील महिन्याप्रमाणें श्रीपुढें ता. ११।११।३४ पर्यंत रोज भजन करीत असत. दिपवाळींत लक्ष्मी-

पूजनाच्या वेळीं शोभेची दारू श्रीपुढें लाविली व श्रींच्या समाधिमंदिरावर ता. २०-११-३४ पासून रात्रीं कंदिल लावण्यास सुरवात केली आहे.

शिर्डीचे भाऊ कुंभार महाराज यांनीं श्रीस अभिषेक करून पुरण, वरणभाताचा नैवद्य करून दहा माणसें जेवावयास घातलीं.

जिनसा, देणगी वगैरे आल्या त्यांचा तपशील

(१) श्रीयुत मोतीराम स्वरुपचंद सिन्नर,-श्रीस चांदीची छत्री १॥ तोळे

(२) श्रीयुत दामोदर सावळाराम रासने, नगर, रु. ५०१ श्रींच्या मंदिरासमोर.

सभामंडप बांधण्याकरितां

(३) श्रीमती पिरोजबाई रामराव, निंबाखालील पादुकांजवळ रोज दिवाबत्ती करण्याबद्दल नव्हेंबर महिन्याचे रु. २

ता. ८-११-३४, कार्तिक शु. १ रोजीं शिर्डी येथील पेटयांत जमाः—

श्रीसमाधि मंदीरपेटी. रु. २३-७-०; श्रीद्वारकामाई पेटी, रु. ०-१५-३

संस्थानसमाचार

शिर्डी संस्थान कमिटीच्या पोटकमिटीची सभा ता. ११-११-३४ रविवार रोजीं सान्ताक्रुझ येथें रावबहादुर मो. वि. प्रधान यांच्या बंगल्यांत संध्याकाळीं भरली होती. त्या वेळीं इतर कामांपैकीं खालील कामें झालीं (१) ह. भ. प. दासगणू महाराज यांचे शिष्य रा. रा. विठ्ठलराव यांस घरगुती कामाकरितां गांवीं जाण्याचें असल्या कारणानें त्यांस शिर्डी येथें गवयाच्या जागेवर रुजू होतां येणार नाहीं, म्हणून दासगणूमहाराजाचें पत्र आल्यावरून गवयाच्या जागीं त्यांचे दुसरे शिष्य किसनराव यांची तात्पुरती रा. रा. विठ्ठलराव रुजू होईतोपर्यंत नेमणूक पोटकमिटीनें केली आहे व त्याप्रमाणें दासगणूमहाराजांस ऑ. चिटणीस यांनीं कळविलें आहे.

(२) शिर्डी येथील श्रीसमाधिमंदिरासमोरील जागेवर सभामंडपाचें काम सभामंडपास जोडून असलेल्या व्हरांड्यापासून सुरवात करावी

(३) संस्थानच्या नोकरांकडे व इतरांकडे परस्पर मनिऑर्डरी येतात, त्या संस्थानचे ऑ. खजिनदार अथवा ऑ. चिटणीस याजकडे पाठविण्याबद्दल भक्तांच्या माहितीकरितां वर्तमानपत्रांत जाहिराती द्याव्यात असें ठरलें.

सभामंडपाचा प्लान करण्याचें काम चालू आहे व तें पुरें झाल्यावर कामास लवकरच श्रीकृपेनें सुरवात करण्यांत येईल.

लेंडीबागेंतील नवीन हौद बांधण्याच्या कामास सुरवात झाली आहे. जुन्या हौदास फाट पडल्यामुळें तो मोडून त्यापेक्षां मोठा हौद बांधण्याचें काम संस्थानचे शिर्डी येथील विश्वस्त श्रीयुत तात्या गणपत पाटील यांच्या देखरेखीखालीं संस्थानचा मेहनती नोकर श्रीयुत बाळा पिलाजी गुरव करून घेत आहे.

शिर्डी येथें कै. काकासाहेब दीक्षित यांनीं संस्थानास दिलेल्या जागेवर सॅनिटेरियमच्या धर्तीवर लहानशीं घरें बांधण्याबद्दलचा प्लान तयार करण्याचें काम चालू आहे. ज्या कांहीं साईभक्तांनीं एक एक घर बांधण्याकरितां रक्कमा देऊं केल्या आहेत, त्यांना प्लान तयार झाल्यावर व प्रत्येक घराच्या खर्चाचा अंदाज कळविल्यावर घरें बांधण्याच्या कामास श्रीसाईकृपेनें लवकरच सुरवात होईल.

दासगणूमहाराज यांचा मुक्काम पंढरपुरास आहे.

शिर्डी येथें हवा उत्तम असून कडक थंडी पडण्यास सुरवात झाली आहे. ज्या भक्तास नाताळांत शिर्डी येथें जावयाचें असल्यास, त्यांत तेथें राहण्याची, दिवाबत्तीची व भांडयाकुंडयाची सोय आहे. ह्या जिनसा त्यांस तेथें न्याव्या लागणार नाहींत. नाताळांत आगगाडीचे दर कमी केलेले आहेत.

साईभुवन,
१४१ प्रिन्सेस स्ट्रीट, मुंबई २
ता. ५ डिसेंबर १९३४

सुंदरराव दि. नवलकर
ऑ. चिटणीस
शिर्डी संस्थान कमिटी.

कै. भक्तशिरोमणी श्रीम्हाळसापति

श्रीदत्तचित्साईसद्गुरुभ्यो नमः

श्रीसाईलीला संपादक महाशय यांस

सप्रेम कृ. शि. न. विनंती विशेष. कै. भक्तशिरोमणि म्हाळसापति यांच्या चिरंजीवांनी बाबांच्या संबंधानें म्हाळसापतींच्या सांगण्यावरून कांहीं अनुभव लिहून ठेविले आहेत असें मी वरीच वर्षे ऐकत होतों, व जेव्हां जेव्हां मी शिरडीस जाई, तेव्हां तेव्हां ते अनुभव मला दाखवा म्हणून विनंतीही करीत असें. परंतु योग येईना. गेल्या पुण्यतिथीच्या वेळीं हा योग आला व श्री. मार्तंडभाऊ (म्हाळसापतींचे चिरंजीव) यांनीं ती वही मला दाखविली. बाबांच्या मंदिरांत असलेले उमेदवार श्री. निवृत्ति शेळके यांजकडून मी त्यांची एक प्रत करून घेतली. तिला श्रीसाई-लीलेच्या एखाद्या किंवा जरूर तर जोड अंकीं कृपेनें प्रसिद्धी मिळावी.

हे अनुभव खुद्द श्री. म्हाळसापतींनीं आपल्या मुखानें सांगून ते त्यांच्या चिरंजीवांनीं लिहून ठेविले आहेत. तेव्हां त्यांच्या सत्यतेबद्दल शंका घेण्याचें कारण नाहीं.

व्याकरणदृष्टया कांहीं ठिकाणीं झालेली वेडीवांकडी वाक्यरचना व असलेलीं अशुद्धें शुद्ध करून त्यांची भाषा व त्यांचा अर्थ यांची हानि न होऊं देतां त्यांचे अनुभव जशाचे तसेच दिले आहेत. श्री. म्हाळसापतींनीं व त्यांच्या चिरंजीवांनीं हे अनुभव देतांना म्हाळसापतींचें अत्यंत त्रोटक चरित्रही दिलें आहे असें म्हटलें तरी चालेल. त्याचा सारांश खालीं लिहिल्याप्रमाणें :

म्हाळसापति हे जातीचे सोनार. हे पिढीजाद शिरडीचेच राहणारे. यांचें शिरडीस एक १४–१५ खणी घर व ७॥ एकर जमीन आहे. पूर्वी-पासून हे खंडेरायाचे भक्त. हे पूर्ववयांत कांहीं सोनारकीचा धंदा करीत. पण धंद्यांत त्यांना यश येईना. म्हणून ईश्वरप्रेरणेनुरूप त्यांनीं धंदा करण्याचें सोडून देऊन भिक्षावृत्ति पत्करिली. ह्यांना चार मुली–जानकीबाई,

सीताबाई, रखुमाबाई व विठाबाई, अनुक्रमे अस्तगांव, डोचळे, डोऱ्हाळे व शेईल दिल्या होत्या. (पैकीं हल्लीं विठाबाई फक्त हयात आहे) व दोन मुलगे झाले. पहिला मुलगा वारला. त्यामुळें त्यांचें संसारांतून मन उडालें, पण बाबांच्या कृपेनें त्यांना दुसरा मुलगा झाला व तो हल्लीं ३७ वर्षांचा हयात असून त्याचें लग्न होऊन त्यास एक मुलगा व दोन मुली आहेत.

गांवांत कोणी साधुसंत आले, म्हणजे त्यांची व्यवस्था करण्याचें काम श्री. म्हाळसापति व त्यांचे मित्र श्रीकाशीराम शिंपी व मिळ (आपा जागले) यांच्याकडे असे.

म्हाळसापतींची जन्मतिथि मिळूं शकत नाहीं. मरणसमयीं त्यांचें वय अजमासें ८५ वर्षांचें असावें. त्यांची मरणतिथि भाद्रपद कृ. ६ मंगळवार शके १८४२ आहे. त्यावरून त्यांचा जन्म शके १७५८ असावा असें दिसतें.

म्हाळसापतींच्या कुटुंबाचें नांव शिऊबाई. त्या हल्लीं हयात आहेत. त्यांचें वय ७५ वर्षांचें असावें असें वाटतें. त्यांचें माहेर नांदुर शिंगोटें म्हाळसापतींचें हें पहिलेंच कुटुंब. तें वृद्ध असून सुस्वभावी आहे.

बाबा निजामशाहींतील एका मुसलमानाच्या वऱ्हाडाबरोबर शिरडींत आले. ते प्रथम श्रीखंडेरायाच्या मंदिरांत आले; त्या ठिकाणीं म्हाळसापति बसले होते. त्यांनीं बाबांना आवो साईबाबा असें म्हणून हाक मारली व नंतर गांवांत नेऊन त्यांच्या स्नेह्यांची (काशीराम शिंपी व जागले) गांठ घालून दिली. त्यांनीं बाबांना श्रीद्वारकामाईत नेऊन ठेविलें. बाबा कांहीं महिने (पूर्वीं साठेसाहेबांच्या, हल्लीं नवलकरसाहेबांच्या वाड्यांतील) लिंबाच्या झाडाखालीं राहत असत. तेथें जवळ बाबांनीं म्हाळसापतींस व इतर मंडळीस आपल्या श्रीगुरुरायाची समाधि (जमीन खोदावयास सांगून त्याखालीं असलेली) दाखवून लागलीच तीं तशीच्या तशीच पुरून त्या ठिकाणीं दर गुरुवारीं व शुक्रवारीं धूप जाळण्यास आज्ञा केली.

पुढें कांहीं काळानें म्हाळसापति व बाबा यांचें परस्परांवर फार प्रेम जडलें. रात्रीं बाबांच्याजवळ श्रीद्वारकामाईत कोणी निजावयास जात नसे. बाबा एकटेच निजत असत. नंतर बऱ्याच वर्षांनीं म्हाळसापति बाबांच्याजवळ श्रीद्वारकामाईत निजावयास जाऊं लागले. बाबा समाधिस्थ होईपर्यंत म्हाळसापतींचा हा नित्यक्रम ३०-४० वर्षें चालूच होता.

म्हाळसापति हे गुप्त भक्तमाणिक होते. ते जरी संसार करीत होते, तरी ते पूर्ण वैराग्यशील होते. त्यांना श्रीमल्हारदेवाचा दृष्टांत झाल्यापासून त्यांनीं सोनारकी सोडली. नंतर ते भिक्षेवर जें मिळेल, त्यांत निर्वाह करून संतोष मानीत असत. पुष्कळ मंडळींना त्यांच्या गरिबीची कींव येत असे. त्यामुळें ते त्यांना पैसे द्यावयास जात. पण पैशाच्या लालुचीस ते कधींही भुलले नाहींत. बाबा सांगतील तरच पैसा अगर दुसऱ्यानें दिलेली कोणतीही वस्तु स्वीकारावयाची, नाहीं तर नाहीं. बाबा ही त्यांची निस्पृहवृत्ति पाहून त्यांना कोणतीही वस्तु अगर पैसा घेण्याचा आग्रह करीत नसत. अति आग्रहामुळें एखाद्या वेळीं पैसा अगर एखादी वस्तु घेणें भाग पडलें, तर त्याचा उपयोग ते संसारकार्यांत कधींही करीत नसत. देवधर्माकडे किंवा गरीबगुरिबांकडे करीत. एकदा बाबांनीं परीक्षा पाहण्याच्या मिषानें म्हणा, अगर अन्य कारणानें म्हणा, त्यांना पैसे घेण्याचा आग्रह केला. म्हाळसापतींनीं पैसे घेण्याचें नाकारलें व म्हणाले, "बाबा मला पैसा वगैरे कांहीं नको. मला फक्त तुमचे पाय पाहिजेत." खरोखरच केवढी ही निस्पृहता ! केवढी ही निरिच्छता ! केवढा तरी वित्ताचा वीट ! व वित्तेषणेची हत्या ! व सद्गुरुप्रेम !

म्हाळसापति हे जेजुरीच्या खंडेरायाची वर्षांतून एक वेळ वारी करीत. त्यांचें कुळदैवत खंडेराव. त्यावर त्यांचें अप्रतिम प्रेम व अलोट निष्ठा. तितकेंच त्यांचे श्रीसमर्थसद्गुरु बाबांवरही प्रेम व तितकीच अप्रतीम निष्ठा. बाबांचे पाय त्यांनीं बाबा समाधिस्थ होईपर्यंत सोडले नाहींत. बाबा समाधिस्थ झाल्यावर म्हाळसापतींनीं चार वर्षांनीं देह ठेवला.

श्रीखंडेरायांनीं व बाबांनीं त्यांना वेळोवेळीं दिलेले दृष्टांत व अनुभव खरोखरच हृदयस्पर्शी व उद्बोधक आहेत. म्हाळसापतींचें शारीरिक, वाचिक व मानसिक तप कडकडीत होतें, त्यांचें त्यांच्या इंद्रियांवर प्रभुत्व होतें. संसारांत राहून ते कमलपत्राप्रमाणें संसारविषयापासून अलिप्त होते.

म्हाळसापतींनीं कर्मयोगाचा किंवा ज्ञानयोगाचा अभ्यास न करतां किंवा कोणत्याही प्रकारची विद्या संपादन न करतां त्यांच्या ठिकाणीं खंडेराय दृष्टांतानें व बाबांच्या दर्शनानें एकदम नैराश्य, वैराग्य ज्ञान, व निष्ठा कशी उत्पन्न झाली ?

उदयजवाचि दिनकर । प्रकाशचि आते आंधार ।
कां दीपसंगें कर्पूर । दीपचि होय ॥ ९४५ ॥
तैसें जया कोणासी दैवें । गुरुवाक्य श्रवणाचि सवें ।
द्वैत गिळोनि विसंबे । आपणया वृत्ती ॥ ९८८ ॥

कामा वचनाचिये भेटी । सरिसाची पैं किरिटी ।
वस्तु होऊनि उठी । कवणी एक जो ॥ ८९१ ॥

पुत्र वित्त परलोक । यया तिहींचा अभिलाष ।
घरीं होय पाइक । हेही झाले ॥ ८९३ ॥

श्रीज्ञानेश्वरी, अ. १८

यावरून जा कोणी भाग्यनिधि असेल, त्यालाच परमेश्वरकृपेनें व सद्गुरुवचनश्रवणानें उपरती होते. त्याला संसारत्यागाची, शास्त्राची, विद्वत्तेची व इतर कोणत्याही साधनांची अवश्यकता नसते. पण असे भाग्यनिधि बोटावर मोजण्याइतके सुद्धा मिळणें कठीण.

श्री. म्हाळसापति यांपैकींच एक महात्मे म्हणावयाचे !

ठाणें, मिति कार्तिक शु. ९ गुरुवार
शके १८५६

संतपदरजःकण दासानुदास
बाबांचें बाळ

१. श्री. म्हाळसापतींचा स्वभाव व धंदा

माझ्या पूर्वपिढीपासून श्रीमल्हारचें संस्थान माझ्या वडिलांकडे होतें. परंतु नंतरीं माझे वडील चिमणाजीपंत यांना लवकरच देवाज्ञा झाली, तेव्हां त्यांना रामजी, मी आणि हरिभाऊ अशीं तीन अपत्यें होतीं. पुढें संस्थान चुलत्याकडे गेलें. आमची पोटापाण्याची सोय आमची मातुःश्री गंगूबाई ह्या कशी तरी करीत होत्या. मी थोर झाल्यावर लोक मला म्हणत कीं, कांहीं तरी उद्योग कर; असा रिकामा फिरूं नकोस. तेव्हां लोकांच्या आग्रहावरून धंदा करूं लागलों. परंतु मला त्यांत यश येईना. शेराचा सव्वा शेर न होतां शेराचा पाऊण शेर होऊं लागला. असें कां होतें, म्हणून काळजी करीत असें. परंतु एके दिवशीं मला श्रीमल्हारदेव यांनीं असा दृष्टांत दिला कीं, तुझी काठी मोडली. मोराचीं पिसें गळालीं. परंतु बोलून-चालून मीं अज्ञान. तेव्हां देवानें माझ्या स्वतःच्या अंगांत संचार करून मला म्हणाले कीं, "मला तुझ्या घरांत यावयाचें आहे. तर तूं मला ने." तेव्हां लोकांनीं देवाचें संस्थान चुलत्याच्या घरून आणवून माझ्या घरीं बसविलें व मी पूर्वीप्रमाणें देवधर्म चालू केला. इतकें जरी झालें, तरी मी धंदा करीत असें. परंतु देवानें मला दुसऱ्यानें असा दृष्टांत दिला कीं, "एक ब्राह्मण आला आणि म्हणाला कीं, "कां रे बुवा, तूं धंदा केला नाहींसतर तुझें पोट भरणार नाहीं का?" तेव्हां मीं त्यांना सांगितलें कीं, "मी आजपासून कांहींच उद्योगधंदा करणार नाहीं!" तो ब्राह्मण म्हणाला, "ठेव माझ्या पायावर हात." त्याप्रमाणें मी त्याच्या पायावर हात ठेवून दुसऱ्या दिवसापासून अजिबात धंदा सोडून देऊन सर्व काळ देवधर्मांत घालवूं लागलों.

माझे मित्र रा. रा. काशीराम शिंपी, रा. रा. आपाजी जागले, ह्यांच्या स्वभावाशीं माझा स्वभाव मिळता असल्यामुळें आम्हीं बालवयांत व तरुणपणीं जगाच्या नियमाप्रमाणें, नानाप्रकारचे खेळ खेळलों. आमच्या घरीं कोणत्याही जातीचा पाहुणा आला, तर आम्ही त्यांचा पुढीलप्रमाणें

आदरसत्कार करीत असूं. गोसावी आला, तर नमोनारायण म्हणावें. वैरागी आला, तर त्याला जयराम म्हणावें. फकीर आला तर जयसाई असें म्हणावें. ह्या वर सांगितलेला सत्कार मीं करावयाचा, त्याप्रमाणें माझे मित्रही करीत असत. रा. रा. काशीरामशेठ शिंपी यांनीं शिधापाणी द्यावें. आपाजी कोते यांनीं सरपणभांडीं वगैरे सामान द्यावें व मी गरीब असल्यामुळें त्यांचें पायवंदन करावें. (हातपाय चेपणें वगैरे)

२. बाबांचें प्रथम शिरडींत आगमन व दर्शन

माझा नित्य नेम चालला असतांना एके दिवशीं मीं शिर्डीतील मल्हारदेवाच्या पूजेकरितां गेलों असतां राहात्याच्या बाजूनें एक मुसलमानी लग्नाची वरात आली होती. त्यांत एक मुसलमान साधु एकदम देवाच्या देवळांत आले; त्या वेळीं मी मल्हारदेवाची पूजा करीत होतों, तों पाठीमागें कोणीं आल्याचा भास झाला म्हणून वळून पाहिलें तों मुसलमान साधु (फकीर). तेव्हां मी नेहमीच्या वहिवाटीप्रमाणें आवाजी साईमहाराज असें म्हणून मी त्यांना (फकिरांना) नमस्कार करून बसविलें. मग माझी पूजा संपल्यावर मी व फकीर यांनीं चिलीम ओढली व त्यांना मी बरोबर घेऊन गांवांतील मशिदींत बसविलें. त्याप्रमाणें मी आपल्या मित्रमंडळींची गांठ घालून दिली. मग बाबा व मित्रमंडळी आम्ही दररोज गाणेंवजावणें करीत नाना प्रकारचे खेळ खेळत असूं; एखाद्या वेळेस आम्ही बाबांसह पूर पाहावयास जात असूं. असे आम्ही आनंदानें दिवस काढीत असतां, त्याच वेळेस शिर्डी मुक्कामीं देवीदास व जानकीदास असे दोन सत्पुरुष पूर्वीपासून राहत होते, ते आमच्याबरोबर बाबाशींसुद्धा देवाधर्माच्या गोष्टी बोलत असत.

३. बाबा लिंबवृक्षाखालीं आसन घालून केव्हांपासून बसूं लागले ?

बाबांची समाधि हल्लीं ज्या ठिकाणीं आहे, त्याच वाड्याच्या पश्चिमेस साठेसाहेबांचा वाडा आहे. त्या वाड्यांत एक लिंबाचें झाड आहे. कांहीं महिन्यांनीं त्या लिंबाच्या झाडाखालीं बाबांचें आसन आलें.

४. मौला जबरअल्लीची जबरदस्ती

कांहीं दिवस बाबा त्या लिंबाच्या झाडाखालीं रहात व कांहीं दिवस मशिदींत राहत. असें होतां होतां एके दिवशीं बाबा गांवांतील लोकांना म्हणाले कीं, तुम्ही या ठिकाणीं खणा, त्या ठिकाणीं माझ्या गुरूची समाधि आहे. त्याप्रमाणें लोकांनीं उकरून पाहिलें, तर खरोखर समाधि निघाली. मग गांवांतील लोकांनीं जागा साफसुफ करून त्या समाधीवर गलेफ व फुलें टाकून पूजा केली व त्या दिवसापासून तेथें दर गुरुवारीं यात्रा भरत असे.

५. बाबांच्या गुरुरायांची समाधि

असें कांहीं दिवस चालल्यावर परत शिरडी मुक्कामीं एक जबर-अल्ली नांवाचे मौला आले व ते बाबांना म्हणत कीं, तूं माझा चेला हो; परंतु बाबांच्या मनांतून त्या मौलाचा चेला व्हावयाचें न हतें; परंतु त्यांनीं बाबांना बळेंच राहतें मुक्कामीं नेलें. जेव्हां बाबा शिर्डीहून राहते मुक्कामी गेले, तेव्हां त्यांच्या मित्रमंडळींना करमेना. म्हणून त्यांनीं विचार करून ते गांवांतील पांचपंचवीस लोक बरोबर घेऊन राहते मुक्कामीं गेले व मी (भगत) म्हणालों, "बाबा शिर्डीस चला;" तेव्हां बाबा म्हणाले, "तो फार द्वाड आहे. मला कांहीं तो शिर्डीस जाऊं देणार नाहीं." तेव्हां मी (भक्तांनीं) बाबांना परत शिरडीस आणलें. तेव्हां तो जबरअल्ली मौला शिर्डी मुक्कामीं आला. त्या वेळीं शिर्डीतील लोकांनीं त्याची चांगलीच भिंड काढून त्यास गांवांतून घालवून दिलें.

६. बाबांचे रहाते, निघोज व निमगांव ठिकाणीं येणें

बाबा कधीं राहात्यास तर कधीं निघोज, निमगांवांस जात येत. निमगांव येथें डेंगळे यांच्या घरीं बाबांची नेहमीं बैठक असे व रहाते येथें खुशालशेट यांच्या घरीं व गांवांतील सावकारांच्या घरीं सहज लहरीनें जात.